

ЛЕКЦИЯ 10

ЕЗИК АСЕМБЛЕР

- ⌚ **Общи принципи на езика**
- ⌚ **Структура на оператор**
- ⌚ **Символични имена**
- ⌚ **Запис на константи**
- ⌚ **Изрази**
- ⌚ **Асемблерски директиви**
- ⌚ **Макроапарат**
- ⌚ **Условна трансляция**

КА - 10

1/32

МАШИНЕН ЕЗИК

- ① **МИ** се кодират с **пореци от 0 и 1**, които се разделят на КОП и адресни полета.
- ② Макар, че машинните езици са различни, **разнообразието не е** чак толкова **голямо**.
- ③ **Числовите КОП са безлични** и се помнят трудно, макар че операциите са подобни.
- ④ **Числовите адреси също са безлични** и лесно се объркват един с друг.
- ⑤ **Кодирането на данните** е непривично.
- ⑥ **Корекциите** в програмата допълнително вгорчават живота, защото **изискват промяна на адресните полета** на МИ.

КА - 10

2/32

АВТОМАТИЗАЦИЯ

Най-простият начин за автоматизиране на програмирането е **замяната на безличните числови елементи с мнемонични буквени:**

🕯 **КОП** ↔ **фиксиран** «говорещи» **съкращения.**

🕯 **Адреси** ↔ **измислени** «говорещи» **имена.**

Втората стъпка е превод на числовите данни от привичната 10-ична ПБС в непривичната 2-ична ПБС и непривичния формат на ПЗ.

През **1950** г. в Кембридж **Морис Уилкс** за **първи** път при програмиране на **EDSAC** използва такъв нов език: **Автокод (Асемблер).**

КА - 10

3/32

АСЕМБЛЕР И МЕ

МАШИНЕН ЕЗИК

- 😊 разбираем за **ЦП.**
- 😊 програмата е **готова за изпълнение.**
- 😞 програмата се **пише трудно и бавно.**
- 😞 **четенето** е трудно.
- 😞 промяна е **сложна** и **грешките** се укриват.
- 😊 изисква **познания за особеностите на ЦП.**

АСЕМБЛЕР

- 😊 разбираем за **хората.**
- 😊 програмата се **пише по-леко и по-бързо.**
- 😊 програмата се **чете и разбира лесно.**
- 😊 промяната е **лека** и **без** някои **грешки.**
- 😞 изисква **програма и време за превод.**
- 😊 изисква **познания за особеностите на МЕ.**

КА - 10

4/32

ЕЗИК АСЕМБЛЕР

Обвързаността на езика Асемблер със съответния МЕ означава, че всеки ЦП има свой собствен език Асемблер.

Често за един и същи ЦП се предоставят и няколко езика със съответните транслятори.

Превеждащата програма от езика Асемблер по традиция не се нарича транслятор от езика Асемблер, а също Асемблер.

Всички езици от тип Асемблер си приличат по своите общи черти, което дава възможност те да бъдат изучавани заедно.

КА - 10

5/32

ОБЩИ ПРИНЦИПИ

Всеки оператор се пише на отделен ред.

Операторите имат еднаква структура.

Един оператор на езика поражда една МИ.

В езика има и оператори за генериране на данни и за разпределяне на ОП.

Механизмите за именоване на адресите и за използване на тези символични имена са еднакви при всички езици от тип Асемблер.

Трансляторите от Асемблер имат еднакви входни данни и еднакви изходни резултати.

КА - 10

6/32

АСЕМБЛЕР И ЕПВР

АСЕМБЛЕР

- ☺ достъпен е **целият МЕ**.
- ☺ използват се **всички** видове **данни** на ЦП.
- ☺ **пълен контрол** над изпълнението (**бързо**).
- ☹ **бавно писане**.
- ☹ **пълният контрол** над КС е **опасен**.
- ☹ необходими са **познания за КС**.

ЕПВР

- ☺ **бързо и леко писане**.
- ☺ **по-понятен** за хората.
- ☺ осигурява някои **АСД**.
- ☺ **привични термини**.
- ☺ **не са необходими познания** за КС.
- ☹ може да се използва **само част от МЕ**.
- ☹ **липсва контрол** над изпълнението.

КА - 10

7/32

ОПЕРАТОРИ

Всеки **оператор** на езика Асемблер се състои **от** следните **четири части**:

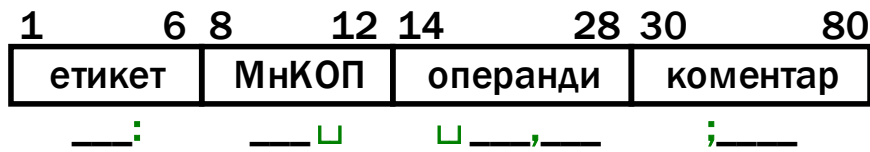
- ① поле за **етикет**;
- ② поле за **мнемоничен код** на операция;
- ③ поле за **операнди**;
- ④ поле за **коментар**.

Разпределението на полетата в реда може да бъде **фиксирано** (**от** позиция **до** позиция) или **свободно** (всяко поле започва или завършва с характерен **специален знак**).

КА - 10

8/32

СТРУКТУРА НА РЕД

Полето за **коментар** е на разположение на програмиста и **не е част от програмата**.

В **поле**то за **МнКОП** може да бъде записано:

- 👉 **име на МИ** и операторът ще породи тази МИ;
- ✌ **име на асемблерска директива**.

В **поле**то за **операнди** се записват **изрази**.
Техният брой **зависи от МнКОП** и **при МИ е равен** на броя на техните **адресни полета**.

КА - 10

9/32

АДРЕСАЦИЯ

Съществен елемент при формиране на адресното поле на МИ от съответния операнд на Асемблер **е посочването на желанния вид адресиране**.

Използват се **две системи**:

- 👉 **различни МнКОП (по-стара)**:
A рег, **по база**; **BAI** рег, **памет по база**;
AR рег, **рег**; **BALR** рег, **косвена регистрова**.
- ✌ **специален знак** преди или след операнда:
#... – непосредствен операнд, **@...** – косвена,
(...)+ – автоувеличение, **-(...)** – автонамаление,
...(рег), **[...+рег]** – по база или с индексирание.

КА - 10

10/32

«МЕЧЕШКИ» УСЛУГИ

Често «за улеснение» на програмистите адресацията се определя от транслятора:

- 🕯️ инструкциите за **преход** използват **относителна** адресация, а **останалите** – **абсолютна** и това не се посочва явно.
- 🕯️ не се отбелязва явно дали адресацията е **къса или пълна** (абсолютна, относителна).
Втората услуга води до **проблеми**, поради което **днес с дописване на знак към МнКОП** се разрешава **уточнение** къса или пълна.

КА - 10

11/32

РАЗМЕР НА ДАННИТЕ

Съвременните ЦП реализират еднакви **операции над думи с различна дължина**.

За посочване на **размера на данните** към обичайния **МнКОП** се дописва **буква**:
IBM360: **A** – 32 бита, **AH** – 16 бита.
PDP-11: **ADD** – 16 бита, **ADDB** – 8 бита.
M68000: **ADD (ADD.W)** – 16 бита, **ADD.L** – 32 бита, **ADD.B** – 8 бита.

Размерът може да бъде посочен и неявно **чрез използвания акумулатор**:

M6809: **ADD A** ... – 8 бита, **ADD D** ... – 16 бита.
I80x86: **ADD AL**,... – 8 бита, **ADD AX**,... – 16 бита.

КА - 10

12/32

СИМВОЛИЧНИ ИМЕНА

Адресното поле на МИ посочва **адрес от ОП**.

За да се облекчи програмирането **адресите от ОП**, които представляват **интерес**, се отбелязват чрез **символични имена**.

Имената се избират от програмиста и са **еквивалентни на** отбелязания адрес от ОП.

Всички езици Асемблер осигуряват **еднакви механизми за дефиниране и използване** на избраните символичните имена.

Езиците Асемблер се различават само по броя на знаковете в имената (6, 8, 32).

КА - 10

13/32

ДЕФИНИРАНЕ НА ИМЕ

При превода всеки оператор ще бъде трансформиран в **МИ или други данни**, разположени **някъде в ОП** (напр. от адрес α).

Символично име, еквивалентно **на** този начален адрес α , **се дефинира** като се запише **в полето за етикет** на този оператор.

В етикетните полета на **МИ** е достатъчно да има **символично име само когато** към тези МИ ще **се осъществява преход**.

Всички асемблерски директиви за данни в ОП би **трябвало да имат символично име в своето етикетно поле** (**за достъп** до ОП).

КА - 10

14/32

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИМЕ

Символичните имена се **използват в полето за операнди**.

В него те **представят адреса** от ОП, на който **съответстват**.

Символичните **имена се заместват с техните еквивалентни числови адреси**.

След замяната операндното поле определя съдържанието на дадена клетка с данни в ОП или съответстващото адресно поле на МИ, като се отчита и посочената адресация.

КА - 10

15/32

ЗАБЕЛЕЖКИ

- ❶ **За «улеснение»** на програмирането в някои езици **символичните имена имат и други характеристики** освен числовата си стойност: **размер на данни, област от ОП**.
- ❷ **Регистрите на ЦП** не са част от ОП, но **също имат (числови) адреси (номера)**.
- ❸ **Посочването на регистър** става чрез:
 - ✎ **специално собствено име**: **AX, AN, AL, BP, DX** (I80x86), **A, B, X, Y** (M6809) и др.
 - ✎ **число**, евентуално предшествано от буква: **0, 1, 15** (IBM-360), **A0, A15, D2** (M68000) и др.

КА - 10

16/32

КОНСТАНТИ

Част от данните, с които оперира една програма (непосредствен операнд на МИ, клетка в ОП и др.), **са константи**.

Естествено е константите да се пишат в привичната за хората **10-ична ПБС**.

Но тази БС е **неудобна при МИ за логически операции**, където **2-ичният запис е по-ясен**.

Основата на БС се посочва по два начина:

 чрез **представка (префикс)**: % – 2, @ – 8, \$ – 16
[& – 10]: (**\$C = @14 = %1100 = &12**);

 чрез **наставка (суфикс)**: **B** – 2, **O** – 8, **H** – 16:
(**12 = 1100B = 140 = OCH**, вместо **CH – име**).

КА - 10

17/32

ИЗРАЗИ

За да се намали броят на символичните имена и на възможностите за допускане на грешка **в полето за операнди се записват изрази**, състоящи се от **константи и символични имена**, свързани със **знаци за операции (+, -, *, /)** и **кръгли скоби**.

Изразите се изчисляват по време на превод за да се попълни съответното АП на МИ.

A+1 е символичното име на клетката след **A**.

A+1 в ЕПВР изисква прочетената от ОП стойност на променлива да се увеличи с **1**.

КА - 10

18/32

АСЕМБЛЕРСКИ ДИРЕКТИВИ

За правилното изпълнение на една програма в ОП трябва да бъдат разположени **МИ**, които ще изпълни ЦП, **и данните**, които програмата ще използва наготово при изпълнението си. При изпълнението са необходими и **работни полета** в ОП **за** запис на **междинни резултати**. Често **транслаторът** от Асемблер **има нужда** и **от допълнителни указания** за своята работа. **Тези цели** се реализират **чрез асемблерските директиви**, наричани още и **псевдооперации**.

КА - 10

19/32

ОСНОВНИ ДИРЕКТИВИ

- ① **ORG** <израз> – начало в ОП (**ORiGin**).
- ② **END** [<израз>] – край на програмата.
- ③ **OPT** – управление на транслатора (**OPTion**).
- ④ **FC** [**DC**] – генерира данни в ОП (**Fom** [**Define**] **Constants**).
- ⑤ **RM** <брой> – запазва памет (работно поле) за данни (**Reserve Memory**).
- ⑥ **ASSUME** – посочва очаквана стойност на регистри на ЦП (**допускам, че**).
- ⑦ **TITLE, PAGE** – украса на листинга.

КА - 10

20/32

ГЕНЕРИРАНЕ НА ДАННИ

ЦП разпознават и обработват **данни**, които се **различават по тип и дължина**.

Директива **FC (DC)** облекчава **попълването на клетки** в ОП с начални **данни**.

За отразяване на многообразието във вида на желаните данни се използват **две схеми**:

 една директива и посочване на вида за всеки операнд: DC F'1',H'1' – 32 и 16 бита.

 различни директиви за всеки вид данни: FCB 1,2 – по 8 бита, FCW 1,2 – по 16 бита, FCC /текст/ – знакови низове.

КА - 10

21/32

ПОВТОРИТЕЛИ

Видът на генерираните данни определя характеристиката за дължина (ако има такава) на символичното име в етикетното поле.

Транслаторът е длъжен да осигури **правилно разполагане** на данните в ОП, когато ЦП има **изисквания към техните начални адреси**.

При попълване на **последователни клетки с еднакви данни** е по-удобно пред операнда да се записва **повторител**:

 IBM-360: DC 3F'5' – 3 32-битови петици;

 IS0x86: DB 10 DUP(2) – 10 байта двойки.

КА - 10

22/32

СПЕЦИАЛНИ ИМЕНА

Повторител 0 принудително **изравнява адреса** без да генерира данни (**DS ON**).

За същата цел може да има и **отделна директива**, например **.EVEN** в PDP-11.

Използването на **константи при ЦП** без адресация **непосредствен операнд** е **затруднено**: с **FC** генерираме **константа с име** и след това **в МИ използваме това име**.

Някои езици допускат **специални имена**, които задължават **транслатора сам** да им **определи място в ОП**: **АН 5,=H'15'** (IBM 360).

КА -10

23/32

РАБОТНИ ПОЛЕТА

Използването на **повторител и специален операнд (?)** във **FC** решава проблема за **запазване на ОП** за бъдещо използване:

DB 20 DUP(?) – **20 байта** с неясно съдържание.

По-честата практика е **отделни директиви** за всеки вид данни и посочване на брой:

RMB 20 – запазва **20 байта** ОП;

RMW 10 – запазва **10 двойки байта** ОП;

RMD 5 – запазва **5 четворки байтове** ОП.

Символичното име в етикетното поле на **FC** и **RM** **се свързва с адреса на първия байт**.

КА -10

24/32

ДИРЕКТИВА EQU

Механизмът за дефиниране на символични имена има **съществен недостатък**: чрез него могат да бъдат **именовани само адресите** от ОП, които са **част от** написаната програма.

За да се осигури възможност за именоване и на външни за програмата **адреси** има **специална (допълнителна) директива**: име **EQU** израз [коментар]

Тази директива **дава възможност чрез име да се обозначават** не само адресите от ОП, но и **всяка желана** при писането **константа**:

```
BP EQU 5 ◀┘ БУФ RMB BP ◀┘ LDA БУФ+BP-1
```

КА - 10

25/32

РАБОТА С ДЪЛГИ ТЕКСТОВЕ

Компютърните програми, независимо от езика за програмиране, всъщност са **частен случай** на обикновените **текстове**.

Естествена реакция при писане на твърде **дълъг текст** и при **ограничения във времето** за писане, е да се **използват съкращения**.

Характерно за **текстове със съкращения** е:

- ☺ **по-бързо писане** (**не** се изписва **всичко**);
- ☺ **по-леко възприемане** (**по-малки** по обем);
- ☹ **съвсем непонятни** за този, който **не познава** смисъла на **използваните съкращения**.

КА - 10

26/32

РЕШЕНИЕ НА ПРОБЛЕМА

Непонятен текст, съдържащ съкращения, **би станал** напълно **разбираем**, стига към него да бъде добавен **списък на съкращенията**.

Чрез добавения **списък** всяко **съкращение** може да се замени с **нормален текст**.

Замяната може да бъде реализирана, както **оперативно (on-line)** по време на писане, така **и след края** на писането (**off-line**).

След като **програмите са специфичен текст** естествено е **програмистите първи** да се сетят за **програмното решение** на въпроса.

КА - 10

27/32

МАКРОАПАРАТ

Под **макроапарат** се разбират **правилата**, които **определят** как ще става **дефинирането** и **използването на съкращения** в текста.

Определянето на съкращение се нарича **макродефиниция**, **използването** му – **макроизвикване**, а **замесящият** го **пълен текст** е известен като **макроразширение**.

Макрогенерация е **процесът на замяна** на **съкратен запис** от текст **без съкращения**.

Макроасемблер е асемблер с макроапарат.

КА - 10

28/32

МАКРОАСЕМБЛЕР

Чрез директива **MACRO** с име в етикетното поле се отбелязва **началото на дефиницията**, а чрез **MEND (ENDM)** – нейният край.

В операндното поле на MACRO може да бъдат посочвани и **имена на формални параметри**.

За **използване** на дефинирано съкращение **в полето за МнКОП се записва неговото име**, а **в полето за операнди** – текстови низове, които са неговите **фактически параметри**.

ЕПВР рядко имат макроапарат. Изключение са езици като **PL/1**, **Си**, **Си++**, **ВБ** и др.

КА -10

29/32

БИБЛИОТЕКИ

Твърде **досадно е** към всеки текст **да бъде добавян** и **списък** с всички съкращения.

По-изгодна стратегия при програмирането е **често използваните** макродефиниции се изнесат **вън от текста** на програмата и **за да могат да бъдат използвани многократно**.

Такова обособяване на макродефинициите е известно като **библиотека с дефиниции**.

При наличие на съкращение, без **дефиниция**, **макроапаратът** трябва да осигури **търсене на дефиниция** в посочената му **библиотека**.

КА -10

30/32

УСЛОВНА ТРАНСЛАЦИЯ

Апаратът за **условна трансляция** предвижда при **определени условия** част от написаното да бъде третирано **като коментар**.

Началото на такъв участък **се отбелязва** с директива **IFxx** <израз>, а **краят** – с **ENDC**.

Когато **изчислената по време на превод стойност** на <израз> **отговаря** на условието **xx** редовете до **ENDC** **се превеждат**. В **противен случай** те **се игнорират като коментар**.

Условията (xx) биха могли да бъдат **EQ (=0)**, **NE (≠0)**, **GT (>0)**, **GE (≥0)**, **LT (<0)** и **LE (≤0)**.

КА - 10

31/32

**БЛАГОДАРЯ ВИ
ЗА ВНИМАНИЕТО!**

**БЪДЕТЕ С МЕН И В
СЛЕДВАЩАТА ЛЕКЦИЯ,
КОЯТО ЩЕ НИ ОТВЕДЕ
В НЕВЕРОЯТНИЯ СВЯТ НА
ТРАНСЛАТОРА
ОТ АСЕМБЛЕР**